

KÖNYVSZEMLE

**Voigt Vilmos: Finnugrisztika, filológia, folklorisztika.
Válogatott tanulmányok.**

Szerk. Maticsák Sándor. (Studia Folkloristica et Ethnographica 70.)
Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen 2019. 530 lap.

Vajon mennyire fogadható el ma a polihisztorság? Vajon mennyire tud ma egy konkrét tudományág tudósa hitelesen hozzájárulni egy másik tudomány ismereteihez? A természettudományok mára rendkívül specializált, nehezebben érthető, aprólékos részismereteket feltételező területei ezt gyakorlatilag kizárják. A könyvben érthető, eleve nagyobb érdeklődést kiváltó bölcsészettudományok esetén persze nem kizárt, hogy más szakterület kutatója nyilvánít-

son véleményt egy-egy vitatott kérdésben, gyakran az ún. hivatalos, állítólagos politikai támogatásban részesülő álláspontokkal szemben, e próbálkozások többsége azonban megtörik azon, hogy a véleményalkotók nem veszik figyelembe, hogy a bölcsészettudományoknak is megvannak a maguk szakmai követelményei, szabályai, így nézeteik nem feltétlenül tudnak túllépni a műkedvelő (durván fogalmazva: dilettáns) közéletésen.

Polihisztor-e Voigt Vilmos, akinek tanulmányait a szerkesztő a három tudományág nevét is viselő kötetbe gyűjtötte. Természetesen Maticsák Sándor (a Debreceni Egyetem nyelvész professzora) sem tartja annak, hiszen rokon tudományokról, nem utolsó sorban éppen a szerző tudományos tevékenysége nyomán egymáshoz közelített stúdiumokról esik szó. A szerkesztői előszóban „igazi reneszánsz tudósnak” nevezi a kötetel megtisztelt Voigt Vilmost, s ebben semmi túlzást nem láthatunk, hiszen pályája valódi interdiszciplináris munkásságot bizonyít. Azt is szinte hihetetlen termékenységgel. 2015-ben készített (lezártnak éppen nem nevezhető) bibliográfiája már akkor 2473 tételt számlált, ami azóta csak gyarapodott. Szerkesztő kiszá-

molta azt is, hogy ez a szám átlagosan heti egy publikációt jelent, köztük egész köteteket is (számuk 75), pedig szerzőjük közben járta a világot, oktatott, konferencia előadásokat tartott, nem beszélve arról, hogy ezekhez a közleményekhez a szakirodalmat is nyomon kellett követnie. Kérdése, hogyan csinálta? megválaszolatlan marad.

A szerkesztő előszavát Keményfi Róbert professzornak, a Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszéke jelenlegi vezetőjének Voigt Vilmos tudományos pályáját bemutató ismertetője követi. Ha a szerző publikációinak listája (korábban ennek két kötetét is Keményfi szerkesztette) óriási számával döbbsenti meg az olvasót, akkor a tudományos pálya ismertetése azoknak a hazai és külföldi tudományos társaságoknak, egyesületeknek a nagy számával lepi meg, amelyeknek az ismertetett tagja, tisztségviselője vagy éppen tiszteleti tagja lehetett.

Az 50 tanulmányt tartalmazó kötet nyolc nagy egységéből öt tematikus csoportosítású: Sámánizmus, ősvallás, hiedelmek; A honfoglalás előtti magyar kultúra és ennek nyomai; A Kalevala; Irodalomtörténet; A modern világ. A választott tanulmányok egymáshoz való közelsége, érintkezése persze ebben a csoportosításban is vezethet látszólagos átfedésekhez. Hiszen a magyarság ősi hitéletéről szóló tanulmányok mind a sámánizmus, mind a honfoglalás előtti kultúra egységébe beleillenek. Szerző és szerkesztő ezért konkrét szempontok (etimológiai, történeti

megközelítés) érvényesítésével igyekezett elválasztani a két egységbe felosztott közleményeket. Külön egységet kapnak a recenziók. Az ismertetett hat könyv témái persze a tematikus egységek témáival mutatnak rokonságot, s bár szerző magas szakmai színvonala itt is érvényesül, jellegük, súlyuk nem engedte meg, hogy tanulmányként kezeljék őket. A Persionalia öt cikkéből pedig négy nekrológ (az ötödik egy később ugyancsak nekrológgal megtisztelt, akkor még élő észt tudósról szól). Ami pedig az eddig megjelölt egységekbe nem fért bele, Áttekintések címen került a kötet elejére illesztett egységbe. Változatos témák, változatos helyszínekről, balti népek folklórjáról, uráli népekről és nyelvekről, az Újvilág korai viking forrásairól.

Az egyes tanulmányok híven tükrözik Voigt Vilmos kutatási módszerét. Következésképpen ássa bele magát az adott téma szakirodalmának (felbukkanásának) történetébe, állást foglal az esetleges vitákban, elhárítja a tévtanokat, hogy megfogalmazhassa a saját, alaposan alátámasztott véleményét. Modern világunkban, amikor gyakran kell új fogalmakkal dolgoznunk, nemcsak a véleményalkotás igényel érveket, hanem a kifejezések használata is, mint például az ősi hitéletre vonatkozó fogalmaké (magyar „ősvallás” vagy csak a pogány magyarok „hitvilága”).

Egy rövid recenzió keretében természetesen kilátástalan lenne akár csak a tanulmányok egy részének ismertetése is. Recenzens figyelmét

azonban mégis különösen megragadta néhányuk. Az Áttekintésekben kap helyet egy bíráló. Angela Marcantonio olasz nyelvész-professzor asszony egy budapesti előadásán a nyelvi források gyér és kései voltára alapozva az urali (benne a finnugor) nyelvcsalád összetartozását (létét) vonta kétségbe, nagy örömet okozva az „anti-finnugrista” nézetek jelen lévő híveinek. (Vö. a jelen recenzió első bekezdésével.) Voigt Vilmos – felkért hozzászólóként – részben nyelvészeti, részben tudománytörténeti érvekkel cáfolta a professzor asszony nézeteit, kivívva ezzel a megjelent „anti-finnugristák” rosszallását. Informatív tanulmány foglalkozik Vörösmarty Szózatának a finn himnusz szövegére gyakorolt hatásával. A hatás eddig is ismert volt, újdonságnak inkább az számít, ahogyan a tanulmány a Szózatnak a verset svédre fordító Herman Kellgrenhez – a finn Himnusz szövegét író Johan Ludvig Runeberg inspirálójához – való eljutását vizsgálja. És, hogy egy könnyebb témát is említsünk: a Jelentés a százéves okos lóról különös esetről számol be. A Hansnak nevezett ló ugyanis – porosz gazdája állítása szerint – nemcsak patája dobbantásaival tudta igazolni, hogy hallás után ismeri a számokat, hanem táblán azoknak írott formáját is felismerte. A lovat, majd más állatokat is, gazdáik különleges dolgokra tanították (s az állatok közül egyesek – a rajongók szerint – 12–13 éves gyermekek értelmi szintjét is elérhették). A joggal hitetlen tudósok legfeljebb azt tudták feltételezni,

hogy a ló saját gazdájának pszichikai rezdüléseiből érzékelte, hogy mikor kell dobbantania. (Ez a cikk talán inkább érdekessége, mint a finnugristikához való kapcsolata révén került be a kötetbe. Mindenképpen igazolja azonban Voigt Vilmos érdeklődésének és figyelmének sokoldalúságát.)

A hasonló jellegű kiadványokhoz illően, nem hiányozhat a kötetből a tanulmányok eredeti megjelenési helyének és idejének megadása sem. (Az okos ló eredetileg a 2000 című folyóirat 2007-i évfolyamában jelent meg.) Néhány közlemény esetében a szöveget kisméretű fekete-fehér képek egészítik ki, többnyire a történeti áttekintésekben említett tudósokról, megjelent munkák címlapjairól. Az ízléses borítóterv Deli-Nagy Tündét dicséri, a címlap színes absztrakt ábrájával ellentétben a hátoldal képe konkrét, róla a szerző derűs portréja mosolyog ránk.

A kötetrel kapcsolatban nehéz lenne érdemleges kritikai megjegyzést tenni. A szerkesztő munkáját megkönnyítette, hogy a tanulmányok kijelölését eredetileg a szerző végezte, a szerkesztést elsősorban a formai egységesítés, a nyelvi korrigálás jelentette. Recenzens (aki finnél egyetlen szót sem tud) csak akkor érzett némi hiányérzetet, amikor a szövegek között (néha előttük, mottóként) finn, vagy más finnugor nyelvű mondatokat talált. Összefüggő idegen nyelvű szöveg egyetlen egy fordul elő (ami végül kettő), a Vörösmarty Szózatának útját ismertető cikk, amely viszont angolul

és finnül is olvasható. (Eredeti megjelenési helye azonban mindkettőnek magyar kiadvány.) Bár az angol szöveg a finnben járatlan olvasók számára is érthetővé teszi a tanulmányt, talán a magyar fordítás többekhez jutott volna el, és talán többeket is érdekelhetett volna, mint a nem magyar vonatkozású tanulmányok egyike-másika.

A szerkesztői előszóban Maticsák Sándor személyes élményére utal, amikor egyik korai találkozásukkor meglepte az akkor éppen finnül és svédül társalgó Voigt Vilmos sokoldalú nyelvtudása. Közös ismerősük lakonikus magyarázattal szolgált erre: ő minden nyelven tud. Hadd zárja recenzens a recenziót saját személyes megjegyzésével. Megilletődve olvasta a *Tájékoztató és személyes utószó* címet viselő utolsó kisebb egységben, hogy Voigt Vilmos Debrecenhez fűződő kapcsolatai során előkelő helyre sorolta az ELTE és a KLTE néprajz szakos hallgatóinak azt az immár 60 évvel ezelőtti autóbuzos kirándulását (szakmai jellegét Tálasi István, Gunda Béla és szintén velünk tartó

„segédszemélyzetük” biztosította), amelyen feleleveníthettük (immár 70 évvel ezelőtti) budapesti Margit körúti elemi iskolai osztálytársi mivoltunkat. Arra pedig, hogy debreceni szállásadójaként hanglemezzel Wagner zenét játszottam volna neki, bizony már magam sem emlékszem. A debreceni kapcsolatok persze azután Gunda Béla és Ujváry Zoltán professzorok révén inkább a szakmai területre összpontosultak, s mind a jelen kötet, mind az, hogy Voigt Vilmos műveinek bibliográfiáját is a debreceni néprajzosok adták ki, ennek továbbélését igazolhatják.

Befejezésül csak azt tudom ismételni, amit Maticsák Sándor előszavában ajánlott. „Kedves Olvasók! Fogadják szeretettel ezt a könyvet, amely egy nem mindennapi ember nem mindennapi tudományos munkásságába enged betekintést.”

Iff. Barta János
történész,
professor emeritus
Debreceni Egyetem